

บทที่ 4

วิวัฒนาการของชุมชนการเมืองและที่มาของแนวคิด ‘พันธะทางการเมือง’ (political obligation) ที่ปรากฏอยู่ใน ‘เทพปกรณัมของเฝ้าพันธ์ุ’

‘This is the race of iron. Now , by day, Men work and grieve unceasingly ; by night, They waste away and die.’

Works and Days : 183-184.

‘Works and Days’ ผลอันเกิดจากการฝ่าฝืนไม่เชื่อฟังคำสั่งของผู้ใต้ปกครองและการลงโทษทัณฑ์จากผู้ปกครอง

เฮสิียดเริ่มต้นบทกวี ‘Works and Days’ ของเขาด้วยการกล่าวสรรเสริญเทพมิวส์ จำนวนเก้าองค์ (Muses) ในฐานะเทพแห่งศิลปะของกรีกโบราณและธิดาของเทพบิดรซุส ณ เขิงเขาเฮลิคอน (Mount Helicon) สถานที่ที่เขาได้รับมอบวิสัยทัศน์จากเทพเจ้า การกล่าวอ้างถึงเทพมิวส์มีนัยสำคัญ สืบเนื่องจากเนื้อความที่เฮสิียดต้องการสื่อสารและบอกกับบุคคล ชุมชนการเมือง ในฐานะเป็น ‘สาร’ (message) ที่มาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เลือกที่จะบอกผ่านตัวเขา เป็นที่เคารพบูชาของผู้คนในสังคม การอ้างถึงกฎระเบียบจากเทพเจ้าเพื่อลงโทษบุคคลผู้ดำเนินการฝ่าฝืนปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่ดี คือที่มาและความชอบธรรมในการใช้อำนาจเพื่อให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข¹

ต่อมาเฮสิียดใช้เนื้อหา ‘Works and Days’ บอกเล่าถึงความเป็นมาของเทพปกรณัมสองเรื่อง เรื่องแรกเกี่ยวข้องกับเทพ ‘โพรมีธีอุส’ (Prometheus) เริ่มต้นขึ้นจากการที่เทพ ‘โพรมีธีอุส’ ใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายเพื่อลวงเทพบิดรซุส ด้วยการซ่อนกระดูกแนบกับไขมันสัตว์นำไปเป็นเครื่องบูชาถวายแก่เทพบิดรซุส ก่อนหน้าได้ตัดเอาส่วนที่เป็นเนื้อมาให้มนุษย์บริโภคแทน ด้านเทพบิดรซุสเมื่อรู้ว่าเทพโพรมีธีอุสปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ไม่ให้เกียรติและเคารพในความเป็นเทพสูงสุดเกิดความโกรธแค้นขึ้นมา ความต้องการที่จะชำระความโกรธแค้น เทพบิดรซุสตัดสินใจหันกลับมาลงโทษมนุษย์ด้วย

¹ เบื้องหลังของการขโมยไฟมาจากเทพบิดรซุสของเทพโพรมีธีอุส เกิดขึ้นจากเทพโพรมีธีอุสเอง ภายหลังจากการสร้างมนุษย์พร้อมกับมอบสติปัญญาและความรู้ต่าง ๆ จนครบถ้วน แต่ต่อมาก็ก็ขึ้นมาได้อย่างขาดสิ่งสำคัญคือไฟ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องไปขอมาจากเทพบิดรซุส ด้วยความรักและห่วงใยหากมนุษย์มีชีวิตอยู่โดยไม่มีไฟ เพื่อช่วยให้การมีชีวิตของมนุษย์ที่เขาสร้างขึ้นมามีชีวิตที่ดีขึ้น เทพโพรมีธีอุสเลยตัดสินใจขโมยไฟจากเทพบิดรซุส

การช้อน ‘ไฟ’ (fire)² ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการมีชีวิตของมนุษย์ ทำให้ฝ่ายของเทพ ‘โพรมีธีอัส’ รู้ถึงความเดือดร้อนเกิดสำนึกผิด เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไป เทพโพรมีธีอัส แก้วตัวด้วยการตัดสินใจลงมือขโมยไฟ โดยก่อนหน้าเทพบิดรซุส ด้วยความหวงแหนมากเป็นพิเศษ อุตสาห์นำไฟไปซ่อนไว้อย่างมิดชิด ส่วนพฤติกรรมการละเมิดไม่เชื่อฟังคำสั่งของเทพผู้ปกครองสูงสุดหรือเทพบิดรซุส ทำให้เทพบิดรซุสต้องดำเนินการลงโทษทั้งมนุษย์และโพรมีธีอัส

การลงโทษมนุษย์เริ่มต้นขึ้นจากแผนการเทพบิดรซุส พระองค์มีบัญชาให้เหล่าเทพมารวมมือกันเพื่อสร้างมนุษย์เพศหญิงคนแรกขึ้นมา เนื่องจากเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการรังสรรค์ของเหล่าเทพเจ้า ผู้หญิงคนแรกจึงถูกเรียกชื่อว่า ‘แพนโดรา’ (Pandora/all-gift)³ ‘แพนโดรา’ จึงประกอบสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของเหล่าเทพ ถูกถ่ายทอดทั้งในด้านกายภาพ บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยใจคอ ที่เหล่าเทพเจ้าผู้สร้างเธอขึ้นมาบรรจงมอบสิ่งที่เป็นตัวแทนของอำนาจที่เทพเจ้าแต่ละองค์ครอบครอง เริ่มตั้งแต่เทพ ‘เฮฟาเอตัส’ (Hephaestus) เป็นผู้เริ่มต้นปั้นเธอขึ้นมาด้วยการนำเอาดินและน้ำมาผสมรวมกันเพื่อสร้างเป็นรูปทรงขึ้นมา พร้อมให้สรรพเสียงและร่างกายที่มีความแข็งแรง ต่อมาเป็นหน้าที่ของเทพี ‘เอธีนา’ เธอมอบความรู้ทางด้านหัตถกรรม ทักษะความรู้ในเรื่องของการเย็บปักถักร้อย รวมไปถึงเรื่องของเสื้อผ้าอาภรณ์ต่าง ๆ ทางด้านเทพี ‘อโฟรดิท์’ มอบความงดงามทางร่างกายและเรือนร่างที่สวยงาม ภายใต้ความเป็นสตรีเพศเมื่อพิจารณาจากภายนอกปฏิบัติตนมีนิสัยเขินอายแต่เก็บซ่อนธรรมชาติที่แสนแสร้งและหลอกลวงอยู่ไว้อยู่ใน ใช้เพื่อหลอกล่อบุรุษเพศที่ไม่รอบคอบระมัดระวังให้มาตกหลุม เป็นคุณลักษณะที่นางแพนโดราได้รับมาจากเทพ ‘เฮอร์เมส’ (Hermes) และเทพ ‘อพอลโล’ (Apollo)⁴ คุณสมบัติที่กล่าวมาคือคุณสมบัติ บุคลิกภาพที่ประกอบเป็นตัวตนของนางแพนโดรา ในฐานะมนุษย์ที่เป็นสตรีเพศคนแรกพร้อมกับต้นแบบของความเป็นมนุษย์ผู้หญิง ซึ่งเป็นของขวัญจากเหล่าเทพต่าง ๆ มอบลงมาให้แก่มนุษย์

การส่งมอบมนุษย์เพศหญิงคนแรกได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากเทพ ‘เอพิเมธีอัส’ (Epimetheus) (มีความหมายถึงเทพผู้คืดน้อย คิดไม่ถึงถ่วงรอบคอบหรือมาคิดได้ภายหลัง) ‘เอพิเมธีอัส’ ไม่รีรอรับเอาของขวัญที่เหล่าเทพเจ้ามอบลงมา ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้าเทพโพรมีธีอัส (ผู้คิดมากหรือคิดไปข้างหน้า) ได้เคยกล่าวย้ำเตือนน้องชายของตนเองว่าไม่ให้รับของขวัญใด ๆ ที่ทาง

² เบื้องหลังของการขโมยไฟมาจากเทพบิดรซุสของเทพโพรมีธีอัส เกิดขึ้นจากเทพโพรมีธีอัสเอง ภายหลังจากการสร้างมนุษย์พร้อมกับมอบสติปัญญาและความรู้ต่าง ๆ จนครบถ้วน แต่ต่อมาก็นึกขึ้นมาได้ว่ายังขาดสิ่งสำคัญคือไฟ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องไปขอมมาจากเทพบิดรซุส ด้วยความรักและห่วงใยหากมนุษย์มีชีวิตอยู่โดยไม่มีไฟ เพื่อช่วยให้การมีชีวิตของมนุษย์ที่เขาสร้างขึ้นมามีชีวิตที่ดีขึ้น เทพโพรมีธีอัสเลยตัดสินใจขโมยไฟจากเทพบิดรซุส

³มาจากคำว่า ‘pan/all’ หมายถึงทั้งหลายทั้งปวง กับคำว่า ‘dora/deos’ หมายถึงเทพเจ้า

⁴Hesiod. Works and Days : 60-80.

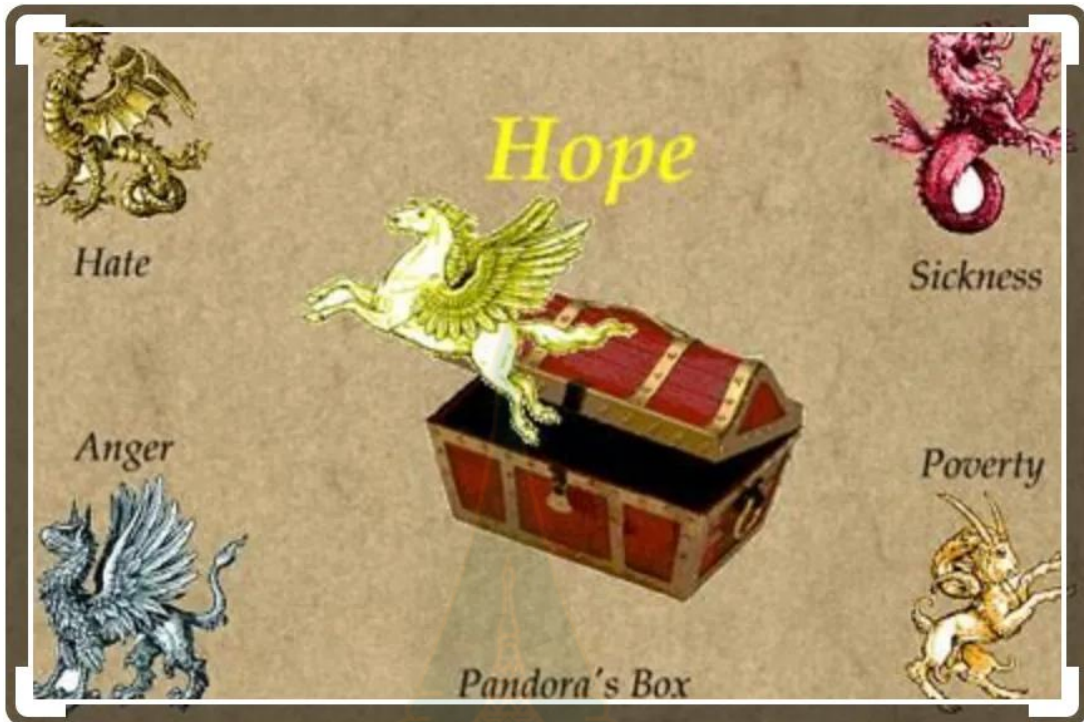
เทพเจ้ามอบให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเทพบิดรซุสประทานลงมาให้ แต่เทพ ‘เอพิเมธิอุส’ กลับเมินเฉยไม่สนใจเชื่อฟังคำเตือนของพี่ชาย เมื่อเจอกับนางแพนโดรา เทพ ‘เอพิเมธิอุส’ ให้การต้อนรับนางแพนโดราพร้อมกับกล่องของขวัญ ที่เธอถือติดตัวลงมาด้วย (Pandora’s Box) ถึงคราวเมื่อเปิดกล่องออกมาความชั่วร้ายต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในกล่อง ถูกปลดปล่อยออกมาแพร่กระจายตัวเหมือนกับเชื้อโรคร้ายแพร่กระจายไปสู่มนุษย์ ส่งผลทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากสภาวะเดิมอย่างสิ้นเชิง ทางด้านเสียเปรียบความทุกข์ ความยากลำบาก ความหายนะในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์หลังจากที่กล่องของนางแพนโดราถูกเปิดออกมาว่า

‘ก่อนหน้านี้เฝ้าพันธุ่มมนุษย์มีชีวิตที่ห่างไกลจากโรคร้าย (disease) ความเจ็บไข้ได้ป่วย (ills) ปราศจากอารมณ์ความโศกเศร้าเสียใจ (sorrow) มีชีวิตที่ไม่ต้องทำงานหนัก (harsh toil) และไม่ต้องเผชิญหน้ากับภาวะความเจ็บป่วยในแบบหนักหนาสาหัสที่ได้คร่าเอาชีวิตมนุษย์ ด้วยพลังกำลังแห่งความชั่วร้ายที่เทพเจ้าส่งลงมาทำให้ชีวิตของมนุษย์ก้าวผ่านไปสู่วัยชราอย่างรวดเร็ว ทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคนานาประการ ทั้งบนพื้นโลกและในท้องทะเลเต็มไปด้วยความเจ็บไข้ได้ป่วย⁵ ความเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นกับมนุษย์โดยไม่เลือกเวลาทั้งช่วงกลางวันและกลางคืน มันคือคลื่นมาสู่มนุษย์ทุกคนอย่างไร้สรรพเสียง’⁶ การมีชีวิตคือการที่ต้องแบกรับและทนทุกข์ทรมาน (misery and suffering) โดยที่ไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถหลบหนีไปจากการลงทัณฑ์ของเทพบิดรซุสในครั้งนี้ได้ ต่อมาเมื่อความเลวร้ายต่าง ๆ จากกล่องกระจายตัวออกไปสู่มนุษย์หมดลง สิ่งเดียวที่ยังคงหลงเหลือนอนอยู่ที่ก้นของกล่อง คือ ‘ความหวัง’ (hope) ความหวังคือความดีสุดท้ายที่หลงเหลืออยู่ยังคงอยู่เป็นเพื่อนไม่หลบลี้หนีหายไปจากมนุษย์ ช่วยประคับประคองและปลอบประโลมให้การมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความหวัง เหมือนกับสุภาษิตที่ได้ยินกันคุ้นหูของนักปรัชญาโรมัน ‘ซิเซโร’ (Cicero) ว่า ‘ความหวังนั้นอยู่คู่กับชีวิตและลมหายใจมนุษย์’ (While there’s life, there’s hope)⁷

⁵อาจหมายถึงการแพร่กระจายของเชื้อโรคต่าง ๆ

⁶Hesiod. Works and Days : 91-100.

⁷หรือในภาษาลาตินว่า ‘Dum Spiro, Spero’ หมายถึง ‘While I Breathe, I Hope’

รูปภาพอธิบาย ‘กล่องแพนโดรา’ (Pandora’s Box) เทพเจ้าได้บรรจุสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ เตรียมไว้ทั้งความป่วยไข้ ความเกียจฉาง ความยากลำบาก ความทุกข์ที่กล่าวมาแพร่กระจายไปให้แก่มนุษย์หลังจากกล่องที่นางแพนโดรา ผู้นำกล่องได้เปิดมันออกมา คงเหลือเพียงความหวัง (hope) ที่ยังคงช่วยปลอบประโลมทำให้ชีวิตมนุษย์ยังคงยืนหยัดต่อสู้กับความเลวร้ายต่าง ๆ อยู่ต่อไปได้

การตัดสินใจลงทัณฑ์มนุษย์ของเทพปิตรซุสด้วยการสร้างส่งของขวัญ คือนางแพนดอร่าลงมาพร้อมกับกล่อง (Pandora’s Box) สามารถตีความอธิบายถึงความหมายและนัยความสำคัญการกระทำดังกล่าวว่า เทพปิตรซุสต้องการลงทัณฑ์มนุษย์ การส่งมนุษย์ในเพศสตรี มาเคียงคู่กับมนุษย์เพศชายที่มีอยู่เดิม หมายความว่าความถึงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่ต่างเพศกันเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรก การอยู่ร่วมกันของเพศชายกับเพศหญิง นำไปสู่การสร้างสถาบันพื้นฐานทางสังคมสถาบันแรกขึ้นมา คือครอบครัวหรือ ‘ครัวเรือน’⁸ อุบัติขึ้นมา การมาอยู่ร่วมตัวกันของชายหญิงกระทำผ่านพิธีกรรมในเรื่องการแต่งงาน (marriage) ความรักภายใต้ชีวิตคู่ (conjugal love) กล่าวในอีกนัยหนึ่งสถาบันครอบครัวเกิดควบคู่กันไปกับพิธีกรรมการแต่งงาน ในฐานะพิธีกรรมที่มนุษย์ทั่วโลกมีส่วนร่วม สถาบันอย่างครัวเรือนและพิธีกรรมการแต่งงานสะท้อนถึงอารยธรรมของมนุษย์ได้ลงหลักปักฐาน (settle-down)

⁸คำว่า ‘oikos’ หรือ ‘household’ ในกรีกโบราณมีความหมายถึงครัวเรือน มีผู้ชายในฐานะบิดา สามีและนายทาส เป็นผู้ทำหน้าที่หัวหน้าปกครอง ถือเป็นอำนาจเหนือสมาชิกต่าง ๆ ภายในครัวเรือน

การละทิ้งวิถีชีวิตแบบเดิม ซึ่งจะตามมาด้วยรูปแบบการแบ่งงานกันทำ เกิดการแบ่งชนชั้นเช่นนายทาสกับทาสและกำเนิดทรัพย์สินส่วนตัว สร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมขึ้นมา (inequality)

ผลลัพธ์ของการที่มนุษย์ถูกลดทอนจากเทพผู้ปกครองซุส หลังการเปิดกล่องของนางแพนโดร่า เกิดความเปลี่ยนแปลงในมนุษย์สภาวะ (human condition)⁹ เพื่อจะมีชีวิตอยู่รอดมนุษย์จำเป็นต้องลงมือทำงานหาเลี้ยงปากท้องทั้งของตนเองและครัวเรือน การต่อสู้ดิ้นรนทั้งกับธรรมชาติและเพื่อนบ้าน ผ่านการทำงานคือการใช้แรงงาน (หนัก)¹⁰ กับพื้นดินเพื่อลงมือเพาะปลูกพืชพรรณต่าง ๆ รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์ เพื่อจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิตมาเลี้ยงปากท้อง เฮเสียดพิจารณาการปรากฏตัวของนางแพนโดร่า คือการบันดลความชั่วร้ายต่าง ๆ การมีชีวิตอยู่มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับการทำงานหนัก ความเจ็บป่วยทางร่างกายและสังขารที่เสื่อมลงไปทุกขณะ¹¹ ทำให้มนุษย์สูญเสียสภาวะเดิมที่เคยเป็นมาที่มีความใกล้เคียงกับเทพเจ้า มนุษย์มีอายุที่สั้นลง ต้องเผชิญกับความเสื่อมสภาพของร่างกายตลอดถึงเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ในด้านการทำมาหาเลี้ยงปากท้อง มนุษย์ต้องลงแรงกายทำงานหนัก เพื่อให้ได้ผลผลิตมาเลี้ยงดูตนเอง ครอบครัวและสังคม เรื่องราวประวัติศาสตร์การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อจะมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยของมนุษย์จึงได้เริ่มต้นขึ้น เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่รอด มีหลักประกันในเรื่องมีอาหารมาเลี้ยงปากท้อง มนุษย์จำเป็นต้องลงมือทำงาน¹² การทำงานจึงเป็นรูปแบบของคุณธรรมทั้งเพื่อจะได้มีชีวิตอยู่รอดและมีชีวิตที่ดี เป็นทั้งที่รักใคร่ เป็นที่ต้องการของคนในสังคมรวมไปถึงเหล่าเทพเจ้า เหมือนอย่างที่เฮเสียดกล่าวให้มีความสำคัญว่า

‘คนที่หิวอยู่คู่กับคนที่เกียจคร้านทำการงาน เหล่าเทพเจ้าและมนุษย์ด้วยกันต่างพากันรังเกียจบุคคลที่ดำเนินชีวิตโดยปราศจากการทำงาน เปรียบเหมือนกับผึ้งตัวผู้ (drones)¹³ ที่มีชีวิตอยู่รอดได้

⁹ ผู้ศึกษาหยิบยืมคำมาจากงานของนักปรัชญาการเมืองสตรี ‘ฮานนาห์ อารีเอนด์’ (Hannah Arendt) จากงานที่ชื่อ ‘Human Condition’

¹⁰ คำว่า การใช้แรงงาน (labor) มาจากภาษากรีก ‘ponos’ การใช้แรงงานหนักมีนัยถึงความเจ็บปวด ใช้ความพยายามเพื่อให้เกิดผลเช่นการไถดินเพื่อหว่านเมล็ดพันธุ์ การเฝ้าดูแลรอจนการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยเมื่อเปรียบเทียบกับกรรูปแบบการหาอาหารก่อนหน้าในลักษณะของการเก็บของป่าตามล่าสัตว์ (hunter-gathering) การเลี้ยงฝูงปศุสัตว์ (pastoral) เป็นการใช้แรงงานน้อยกว่าการทำเกษตรกรรม แม้แต่การกำเนิดบุตร (pangs of birth) เป็นประสบการณ์ที่ถือได้ว่าสร้างความเจ็บปวดและทรมานให้แก่ฝ่ายหญิงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การใช้แรงงานในสถานะของทาส ทำให้สถานะของมนุษย์ไม่ต่างไปจากสัตว์เลี้ยงที่ถูกบังคับต้องใช้แรงงานเพื่อรับใช้ผู้เป็นเจ้าของ

¹¹ Hesiod. Works and Days : 90-104.

¹² ในพระคัมภีร์ไบเบิล ฝ่ายของอดัมกับอีฟ หลังจากถูกทางพระเจ้าลงโทษเนรเทศจากสวนอีเดน การใช้ชีวิตต้องผ่านการทำงานหนักเพื่อหาเลี้ยงปากท้อง

¹³ โดยพื้นฐานของผึ้งตัวผู้ (drones/male bees) จะมีชีวิตในช่วงฤดูผสมพันธุ์เท่านั้น (fertile male bee) มีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาหารจากผึ้งงานตัวเมีย เนื่องจากตัวของมันไม่มีอวัยวะที่ใช้ในการหาอาหารหรือป้องกันศัตรูที่มา

ด้วยการพึ่งพาแรงงานเป็นภาระของผึ้งตัวอื่น ดำเนินชีวิตอยู่อย่างเกียจคร้าน บุคคลควรตระหนักว่าทำงานตามความเหมาะสม เพื่อมียุ่งฉางที่เต็มไปด้วยเมล็ดพืชตามฤดูกาล จากการทำงานเท่านั้นที่มนุษย์จะเป็นเจ้าของเลี้ยงดูฝูงสัตว์จำนวนมากและเก็บเกี่ยวผลผลิตความมั่งคั่งจากมัน จากการทำงานมนุษย์จะเป็นที่รักของเหล่าเทพเจ้า ไม่มีผู้ใดตำหนิติเตียนการทำงาน กลับกันหากไม่ทำงานจะเป็นสิ่งที่ถูกผู้คนตำหนิ ถ้าลงมือทำงาน ผลผลิตและความมั่งคั่งก็จะกลายมาเป็นที่อิจฉาให้กับบุคคลผู้ที่เกียจคร้านทำการงาน ความมั่งคั่งจากการทำงานทำให้บุคคลผู้นั้นมีคุณค่า เป็นที่เคารพนับถือแก่ผู้คนในสังคม เป็นผู้ที่มิเกียจคร้านและชื่อเสียง ถึงแม้ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีชีวิตที่โชคดีสักเพียงใด (คือมีพื้นฐานด้านชาติกำเนิดและครอบครองทรัพย์สินสมบัติ) แต่การทำงานก็เป็นสิ่งที่น่าชื่นชม นอกจากนี้การทำงานช่วยให้บุคคลไม่เกิดความอิจฉาทารอนจ้องมองทรัพย์สินของผู้อื่น แต่หันมาชื่นชมกับการทำงานและสิ่งที่เป็นดอกผลจากมัน เหมือนกับที่ได้บอกกล่าวไป¹⁴

ฝ่ายเทพบิดรซุสไม่ได้หยุดความโกรธเกี่ยวข้องกับตนเองลงที่การลงโทษมนุษย์ เทพบิดรซุสยังย้อนกลับไปลงโทษเทพโพรมีธีอุส ด้วยการจับใส่โซ่ตรวนซึ่งล่ามไว้ที่หน้าผาสอง จนมีตำนานเล่าว่าในช่วงตอนกลางวันจะมีฝูงนกอินทรีบินมาจิกกินตับ พอตกตอนกลางคืนบาดแผลก็จะกลับมาหายเหมือนเดิม เพื่อรอกอยความเจ็บปวดที่ฝูงนกอินทรีจะบินมาจิกกินตับในอีกตอนกลางวัน นับเป็นการลงทัณฑ์ที่สร้างความทรมานในแบบวนเวียนซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนต้องรอวีรบุรุษอย่าง ‘เฮอรัคลีส’ (Hercules) มาช่วยปลดปล่อยเป็นอิสระจากโทษทัณฑ์

รุกรานได้เลย ดังนั้นผึ้งตัวผู้จึงไม่มีหน้าที่การทำงานภายนอกรังผึ้ง หน้าที่เพียงอย่างเดียวของผึ้งวรรณะนี้คือการผสมพันธุ์ และเมื่อผึ้งตัวผู้หมดความจำเป็นต่อรังมันก็จะถูกกำจัดออกไป โดยทางผึ้งงานจะหยุดป้อนอาหารและคาบมันออกมาจากรัง ผึ้งตัวผู้ก็จะค่อยๆอดตายไปในที่สุด ดังนั้นอายุของผึ้งตัวผู้จึงขึ้นอยู่กับความต้องการของรังนั่นเอง ผึ้งตัวผู้จึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเกียจคร้าน

¹⁴Hesiod. Works and Days : 302-310.

‘Prometheus Carrying Fire’ ภาพวาดของศิลปิน ‘Jan Cossiers’ (1600-1671) แสดงเทพโพรมีธีอุสกำลังอยู่ในอากัปกริยากำลัง (ขโมย) นำไฟมาจากการครอบครองของเทพปิตรซุส มามอบให้แก่มนุษย์ อย่างไรก็ตาม ‘ไฟ’ ในฐานะความรู้ถือเป็น ‘เทวาปัญญา’ ที่มนุษย์ได้ประทอนจากเทพเจ้า

บทบาทของเทพ ‘โพรมีธีอุส’ กับการกำเนิดและเริ่มต้นของอารยธรรมมนุษย์ว่าด้วยความรู้ในการควบคุมไฟ การมีครอบครัวและต้องทำงาน (หนัก)

เรื่องการครอบครองและแอบซ่อนไฟของเทพซุสมีประเด็นนัยความสำคัญ เกิดมาจากความกลัวที่มนุษย์จะได้ครอบครองไฟในฐานะเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาในเชิงวิวัฒนาการ กล่าวได้ว่านับตั้งแต่มนุษย์ค้นพบพร้อมกับสามารถควบคุมไฟ นำมันมาใช้ประโยชน์ ไฟเป็นสิ่งที่สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวง มีบทบาทสำคัญในพัฒนาการความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมมนุษย์ หากมนุษย์ไม่สามารถครอบครองและควบคุมการใช้ประโยชน์จากไฟ ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์คงไม่เจริญก้าวหน้าอย่างที่เป็นอย่างในทุกวันนี้ นอกจากนี้ ความหมายและนัยความสำคัญของ ‘ไฟ’ คือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในอารยธรรมของมนุษยชาติ

สร้างความเปลี่ยนแปลงยุคสมัยทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เรารู้ว่าวิวัฒนาการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ก้าวออกจาก ‘ยุคหินเก่า’ (paleolithic) มาสู่ ‘ยุคหินใหม่’ (neolithic) มาจนถึง ‘ยุคสัมฤทธิ์’ และ ‘ยุคเหล็ก’ ล้วนแล้วแต่อาศัยทักษะความรู้ของการควบคุมไฟ ในการประดิษฐ์วัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้นมาจากการใช้ไฟเพื่อถลุงสินแร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีของการควบคุมไฟเพื่อแยกเหล็กออกมา¹⁵ ทั้งการควบคุมและรู้จักใช้ประโยชน์จากไฟ ช่วยให้มนุษย์ควบคุมธรรมชาติ ‘ไฟ’ ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างชัดเจนแตกต่างไปจากสภาพก่อนที่จะควบคุมและใช้ประโยชน์จากไฟ

ความรู้ในการรู้จักควบคุมไฟ การมีแสงไฟมีส่วนช่วยให้มนุษย์สร้างที่อยู่ใหม่ด้วยการหลบเข้ามาอาศัยอยู่ภายในถ้ำ เป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่มีความปลอดภัยมากกว่าการอาศัยอยู่ในที่โล่งแจ้งและบนต้นไม้ที่เคยทำมาก่อน แต่มีความจำเป็นต้องใช้ไฟให้แสงสว่างเพราะภายในถ้ำมืดกว่า มีแสงสว่างน้อยกว่าภายนอกถ้ำ ไฟจึงมีส่วนสำคัญทำให้มนุษย์ตั้งถิ่นฐานมีที่อยู่อาศัยในลักษณะที่มั่นคงปลอดภัย มีพื้นที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ เอื้ออำนวยให้มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มคณะ เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะใกล้ชิดกันเป็นครอบครัว มีเวลาว่างเพื่อมาสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะที่ยังตกทอดเป็นหลักฐานมาจนถึงปัจจุบัน คุณูปการต่อมาไฟช่วยในการปรุงอาหารให้สุก (cooked culture) ช่วยให้มนุษย์เพิ่มแหล่งอาหาร สามารถบริโภคอาหารที่หาได้จากธรรมชาติได้หลากหลายประเภท ทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารเพิ่มมากขึ้น ช่วยให้มีความสุขที่ดีขึ้น ช่วยสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร รวมไปถึงอาหารที่ผ่านการปรุงสุกสามารถเก็บเอาไว้ได้ยาวนานกว่าอาหารที่ยังดิบ การกินอาหารที่ปรุงสุกด้วยไฟยังช่วยให้มนุษย์ใช้แรงในการบดเคี้ยวน้อยกว่าอาหารที่ดิบ การบริโภคอาหารที่ผ่านการปรุงสุกทำให้โครงสร้างภายในช่องปากที่ใช้ในการบดเคี้ยวอาหารพัฒนามีขนาดเล็กลง เป็นการไปเพิ่มพื้นที่และขนาดให้กับส่วนสมองทำให้มนุษย์มีวิวัฒนาการที่แตกต่างไปจากสัตว์ ดังนั้น ‘ไฟ’ ที่มนุษย์ได้รับมอบมาจากเทพโพรมีธีสอสูร มีความสำคัญอยู่ในฐานะของการเป็น ‘ความรู้’ (knowledge) คือปัญญาอันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ในชื่อของ ‘เทวาปัญญา’ (divine wisdom)

¹⁵ ผู้สนใจสามารถอ่านบทวิเคราะห์ที่ตีได้จาก Jean-Pierre Vernant. ‘The Myth of Prometheus in Hesiod’ หน้า 183-201. ขณะทีรูสโซ ในผลงาน ‘A Discourse on the Origin of Inequality’ ให้ความสำคัญกับความรู้ในการถลุงโลหะ (metallurgy) และการลงหลักปักฐานเพื่อทำเกษตรกรรม (agricultural) ผลของมันคือที่มาของสังคมการเมือง (political society) การผลิตอาวุธเกิดขึ้นเพื่อใช้ในการทำห้ำหั่นทำสงคราม และความเป็นรัฐพัฒนาเกิดขึ้นตามมา

แนวคิดพันธะทางการเมืองกรณีของโพรมีธีอัสกับการท้าทายอำนาจเทพบิดรซุส

การที่เทพโพรมีธีอัสและมนุษย์ในฐานะผู้ใต้ปกครอง ดำเนินการฝ่าฝืนคำสั่ง ปฏิบัติตัวไม่เชื่อฟัง (disobedience) แสดงออกในลักษณะของการท้าทายอำนาจเทพบิดรซุสในฐานะผู้ปกครองสูงสุด (divine decree) วิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิดในการศึกษาทางปรัชญาการเมือง ในประเด็น 'พันธะทางการเมือง' (political obligation) มีความหมายถึง การมีผู้คนตกลงมาอาศัยอยู่ร่วมกัน สร้างสิ่งที่เรียก 'สังคมการเมือง' (political society) เกิดรัฐและผู้ปกครองขึ้นมา ย่อมจะต้องมาจากการจัดระเบียบสร้างแบบแผนความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของผู้คนในสังคมการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง การดำเนินการดังกล่าวเกิดคำถามพื้นฐานทางการเมือง การปกครองตั้งแต่ มีความจำเป็นอย่างไรที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องมาทำข้อตกลงกัน (agreement/convention) ขึ้นตอนต่อมาเมื่อทำข้อตกลงเสร็จสิ้นลง ผลของข้อตกลงมีผลในลักษณะของการผูกมัด (bound) ทั้งสองฝ่ายอย่างไรบ้าง และตามมาด้วยคำถามตามมาว่า ทำไมฝ่ายผู้ใต้ปกครองจึงต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ปฏิบัติตัวตามกฎหมายหรือในรูปคำสั่งของผู้ปกครอง คือการให้ความยินยอมรับกติกาสังคมการเมือง

ในเบื้องต้นพันธะทางการเมืองอยู่ในฐานะรากฐานที่มาของความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ใช้อธิบายว่ามีจุดเริ่มต้นความเป็นมาของอำนาจอย่างไร ทำไมต้องมีอำนาจมาใช้ควบคุม ฝ่ายผู้นำผู้ปกครองได้อำนาจมาในลักษณะใด เช่นอำนาจที่มาจากความยินยอม (consent) ในลักษณะของการสละสิทธิและเสรีภาพจากผู้ใต้การปกครอง ไปให้แก่ผู้ปกครองหรือรัฐบาล ย่อมมีความแตกต่างในเรื่องความชอบธรรมที่ได้อำนาจมาโดยวิธีการอื่น ๆ เช่นการใช้กำลัง ใช้ความรุนแรง ผ่านการยึดอำนาจจากอีกฝ่ายที่ไม่ยินยอม ส่วนประเด็นใครเป็นผู้ที่มีอำนาจที่ชอบธรรม ความชอบธรรมในการครองอำนาจ รูปแบบ กระบวนการและวิธีการใช้อำนาจ ไปจนถึงการสิ้นสุดของตำแหน่งหน้าที่หรือการหมดความชอบธรรมเกิดขึ้นเมื่อใด ในทางกลับกันหากฝ่ายผู้ใต้การปกครองปฏิเสธ ไม่ให้ความเคารพ ไม่ยอมรับให้การเชื่อฟังในอำนาจและคำสั่งจากผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ของทั้งสองจะดำเนินอยู่ในลักษณะใด จะส่งผลกระทบต่อสร้างผลเสียหายให้เกิดกับสังคมการเมืองอย่างไร หรือหากปราศเสียซึ่งตัวผู้ปกครอง อำนาจในการปกครองและการบังคับใช้กฎหมายไว้ซึ่งระเบียบแบบแผน ความรุนแรง ความเสียหายและผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาจะมีความเลวร้ายเพียงใด บ้านเมืองจะดำเนินไปในลักษณะใด¹⁶ ซึ่งคำถามที่ยกขึ้นมาเหล่านี้ล้วนแต่เป็นหลักการประเด็นปัญหาที่สำคัญของแนวคิดพันธะทางการเมืองทั้งสิ้น

พันธะทางการเมืองยังใช้อธิบายถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ (power relation) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง หากความสัมพันธ์ดำเนินไปในลักษณะปกติ การยอมรับอำนาจ

¹⁶ พิศาล มุกตาร์ศรี หน่วยที่ 9 'พันธะทางการเมือง' ชูติวิชาปรัชญาการเมือง ปากเกร็ด โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2565.

การปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ปกครองจากผู้ใต้การปกครองช่วยให้บ้านเมืองเกิดสันติสุข แต่ในกรณีที่เกิดการตั้งคำถาม เกิดความสงสัย¹⁷ เกิดการทำทลาย ไม่ยอมรับและไม่เชื่อฟังปฏิบัติตามอำนาจและคำสั่งของผู้ปกครองสามารถดำเนินการได้ในลักษณะและรูปแบบใดบ้าง เชื่อมโยงไปสู่การตั้งคำถามในประเด็นที่ผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจใช้อำนาจที่ตนเองมีไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ขาดความชอบธรรมฝ่ายของประชาชนหรือผู้ใต้การปกครองสามารถที่จะตั้งคำถาม การวิพากษ์ แสดงออกถึงการท้วงติงไม่เห็นด้วยกับการกระทำของผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจ ออกมาในรูปแบบใดบ้างทั้งในแบบสงบสันติจนถึงการใช้กำลังความรุนแรงเข้าจัดการ ตั้งแต่การดำเนินภายใต้การแสดงออกในเชิงของ ‘อารยขัดขืน’ (civil disobedience) การประท้วงไปจนถึงวิธีการลุกฮือ (revolt) เหมือนอย่างที่นักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่อย่าง ‘จอห์น ล็อกค’ (John Locke) เคยเสนอแนะไว้

ในกรณีของเทพ ‘โพรมิธีอัส’ ที่ดำเนินการทำทลายและฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของเทพซุส ด้วยการหลอกล่อใช้กลอุบายในเรื่องสิ่งของบูชาและการขโมยไฟมาให้มนุษย์ ผลงานของ ‘โพรมิธีอัส’ นอกจากการเป็นเทพเจ้าผู้สร้างมนุษย์มาก่อนหน้า วิกรรมในการขโมยไฟมาให้มนุษย์ ถูกตีความหมายและให้คุณค่าในช่วงเวลาต่อมา เป็นเทพเจ้าที่เห็นอกเห็นใจอยู่เคียงข้าง ยื่นมือมาคอยช่วยเหลือมนุษย์ (philanthropos) การแสดงออกถึงการต่อต้านผู้มีอำนาจที่ใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ใช้เป็นสัญลักษณ์ของการก่อกบฏต่ออำนาจ คือแบบอย่างของผู้ที่เรียกร้องต่อสู้ให้กับมวลชน ตกอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า โดนเอาไรต์เอาเปรียบและผ่านการกดขี่ข่มเหง (oppressed) เป็นผู้ที่ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากผู้มีอำนาจ จึงเป็นการเรียกร้อง ต่อสู้เพื่อให้ได้มาถึงเสรีภาพ¹⁸ นอกจากนี้ ‘ไฟ’ ดำรงอยู่ในความหมายของการเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่า เป็นสิ่งที่ผู้ครอบครองมีความหวงแหน ในกรณีของเทพบิดรซุสถึงขั้นเก็บรักษาเอาไว้อย่างมิดชิดจากมนุษย์ (hidden from us)¹⁹ ‘ไฟ’ จึงอยู่ในฐานะของการเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า ฝ่ายผู้นำ ผู้ปกครองต้องการผูกขาดการครอบครอง ไม่ต้องการแบ่งปันและแจกจ่ายไปให้กับผู้ใต้ปกครอง อย่างไรก็ตามการกระทำของเทพโพรมิธีอัสเปรียบได้กับการต่อสู้แย่งชิงอำนาจ และทรัพยากรที่ตกอยู่ในการครอบครองของผู้ปกครองมาแจกจ่ายให้กับผู้ใต้ปกครอง เพื่อให้เกิดความเท่าเทียม แต่ที่สำคัญคือเรื่องราววิกรรมของเทพโพรมิธีอัส กลายมาเป็นแบบอย่างที่เป็นสากล ได้ถูกกล่าวซ้ำ ผลิตซ้ำอยู่ในประวัติศาสตร์ความรู้ของมนุษย์

¹⁷ เช่นเรื่องคำสั่งที่ออกโดยผู้ปกครองที่ไปขัดแย้งกับการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ประชาชนมีสิทธิในการโต้แย้ง ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของผู้ปกครองได้หรือไม่

¹⁸ อธิพิลและแรงบันดาลใจในวิกรรมของเทพโพรมิธีอัส ที่มีต่อนักประพันธ์ นักปรัชญาในยุคหลัง เช่นบทละครของ ‘เอสกิลลัส’ (Aeschylus) ‘Prometheus Unbound’ ‘The Birds’ ของอริสโตฟานีส (Aristophanes) บทสนทนาของเพลโต ‘โปรธาการอส’ (Protagoras) ต่อมายุคสมัยใหม่วิกรรมของเทพโพรมิธีอัสสร้างความประทับใจให้กับนักคิดในสายอนาธิปไตยและสังคมนิยม ทั้งโจเซฟ พรูตอง (Joseph Proudhon) และคาร์ล มาร์กซ

¹⁹ Hesiod. Works and Days : 50-51.

มาทุกยุคสมัย²⁰ ในฐานะผู้ออกมาต่อสู้เรียกร้องแก่ผู้ที่อ่อนแอ ถูกผู้มีอำนาจดำเนินการรังแกเอาเปรียบ และเป็นตัวแทนให้กับกลุ่มคนที่ตกเป็นเหยื่อของผู้มีอำนาจ

ตัวของคาร์ล มาร์กซ์เองชื่นชมกับวีรกรรมของเทพโพรมีธีอุส การถูกจับลงทัณฑ์ ในภาพการ์ตูนที่เขียนขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 1843 แสดงตัวของคาร์ล มาร์กซ์ถูกจับขังติดกับแท่นพิมพ์ มีนกอินทรีบินมาจิกทอ้ง แฉกเช่นเดียวกับเทพโพรมีธีอุส ส่วนนกอินทรีคือสัญลักษณ์อำนาจในการตรวจสอบ (censorship) ของจักรวรรดิปรัสเซีย ส่วนด้านล่างเป็นภาพของหญิงสาวและพลเมืองชาว ‘ไรน์แลนด์’ (Rhineland) อยู่ในอากัปกริยากำลังอ่อนวอนขอความเห็นใจ

²⁰ ในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิม (Old Testament) ของชาวยิว เนื้อหาในปฐมบท (Genesis) เล่าความถึงเหตุของการไม่เชื่อฟังปฏิบัติตัวฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้า ส่งผลให้พระเจ้าต้องลงโทษทำให้เกิดความวิบัติ ความยากลำบากบังเกิดขึ้นแก่มนุษย์ (Fall of Man) มาจากมนุษย์ผู้หญิงหรืออีฟ (Eve) ที่ถูกล่อลวงจากลูซิเฟอร์ (Lucifer) ให้ทำการฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้าที่เคยสั่งห้ามเอาไว้ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งของในสวนอีเดน การลงโทษด้วยการเนรเทศทั้งคู่ออกจากสวนอีเดน คริสตศาสนาตีความเรื่องการฝ่าฝืนและการลงโทษจากพระเจ้าคือที่มาของการมีบาปกำเนิด (original sin) ความรู้ที่นำมนุษย์ไปสู่การเกิดสำนึกในเรื่องของความผิดชอบชั่วดี ยังมีความหมายถึงการเริ่มต้นประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกับการลงโทษมนุษย์ของเทพปิตรซุส สมัยใหม่นักปรัชญาอย่าง ‘คาร์ล มาร์ก’ (Karl Marx) ได้นิยามตัวเองว่าเป็นโพรมีธีอุส ผู้มาปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพ ในฐานะผู้มองเห็นความยากลำบากการถูกเอาเปรียบของชนชั้นผู้ใช้แรงงานจากระบบทุนนิยม

อนึ่งนัยของ ‘ไฟ’ ที่เทพโพรมีธีอุสขโมยหรือแย่งชิงจากการครอบครองของเทพบิดรซุส อาจตีความได้ว่าดำเนินอยู่ในความหมายของการปลดแอก ให้หลุดพ้นไปจากอำนาจ อิทธิพล อยู่ภายใต้การควบคุมของเทพบิดรซุส เปรียบเทียบได้กับความกลัวที่เกิดขึ้นมาจากความไม่รู้ในเรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติกับมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในยุคโบราณมองธรรมชาติ เต็มไปด้วยเรื่องของความลึกลับ พลังทำลายล้างของธรรมชาติไม่ว่าจะอยู่ในรูปของหายนะภัยทางธรรมชาติต่าง ๆ ล้วนสร้างความหวาดกลัวเกิดขึ้นกับมนุษย์อยู่เสมอ มนุษย์ไม่มีทางปกป้องตนเองจากหายนะภัยจากภัยธรรมชาติ การให้ความเคารพบูชายกย่องให้ธรรมชาติปรากฏออกมาอยู่ในรูปของเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือช่องทางในการที่มนุษย์ใช้บรรเทาความกลัว เป็นสิ่งที่วิงวอนของความเห็นใจได้ ธรรมชาติจึงอยู่ในรูปของ การเกิด ‘บุคลาธิษฐาน’ (personification) ที่ถูกสร้างขึ้นในรูปของเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมจะมีความเข้าใจเกิดความเห็นอกเห็นใจมนุษย์ การเกิดความรุนแรงในลักษณะของการลงโทษก็อาจลดระดับลง ส่วนในกรณีของ ‘ไฟ’ สะท้อนถึงความสามารถในการควบคุมและเอาประโยชน์จากสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ได้เป็นครั้งแรก ส่วน ‘ไฟ’ ที่มนุษย์ได้จากเทพบิดรซุสเปรียบเสมือนการเกิดขึ้นของความรู้ใหม่ ที่มนุษย์ครอบครองเป็นเจ้าของถูกใช้ในรูปของเทคโนโลยี (technology) และเครื่องมือ (instrument) ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตที่สะดวกสบาย มีความมั่นคงปลอดภัยขึ้น ที่สำคัญคือมนุษย์มีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งพา ขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนของธรรมชาติอีกต่อไป มนุษย์พลิกกลับมาใช้อำนาจสามารถจัดการควบคุมอยู่เหนือธรรมชาติ (domination) ด้วยการใช้และเอาประโยชน์จากธรรมชาติ

ในอีกความหมายหนึ่งนั้น ไฟที่ปรากฏอยู่ในรูปของ ‘แสงไฟ’ (light) อยู่ในสถานะและรูปแบบการอุปมาถึง ความรู้ แสงไฟคือสิ่งที่ส่องสว่างช่วยขับไล่ความมืด อคติ ความไม่รู้ในทางปัญญา แสงสว่างเปรียบเสมือนความเจริญก้าวหน้าทางความรู้และปัญญาของมนุษย์²¹ การมีความรู้และเกิดสติปัญญาของมนุษย์นั้นหมายถึงมนุษย์สามารถลดการพึ่งพา ขึ้นอยู่กับอำนาจของสิ่งที่เหนือกว่า อยู่ในสถานะที่เป็นอิสระ ช่วยเหลือพึ่งพาตัวเองได้ (autonomous) ซึ่งแน่นอนว่าด้านเทพเจ้าในฐานะผู้นำ ผู้ปกครอง ถืออำนาจเหนือมนุษย์ คงไม่ต้องการให้ตนเองสูญเสียอำนาจในการควบคุมปกครองมนุษย์ไป การเก็บซ่อนและความหวงแหนไฟของเทพบิดรซุส จึงไม่ต่างไปจากการที่ผู้นำผู้ปกครองในทุกยุคสมัยที่หวงแหนอำนาจ เกรงกลัวจะถูกผู้ใต้ปกครองมาขอแบ่งแย่งชิงอำนาจที่ตนเองเคยถือครองอยู่ไป

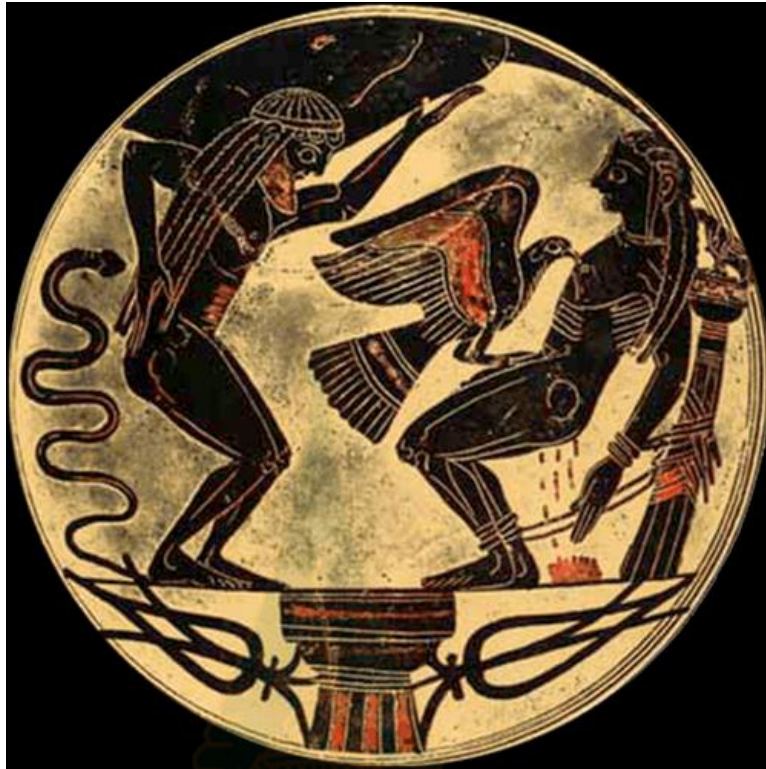
ผลจากการปฏิบัติตนฝ่าฝืน ไม่เชื่อฟังคำสั่งของเทพโพรมีธีอุส ถูกดำเนินเทพผู้ปกครองสูงสุดหรือเทพบิดรซุส ลงโทษรวมไปถึงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์เองที่รับเอาทิวาปัญญา เป็นสิ่งที่ทาง

²¹ ในศตวรรษที่สิบแปดการปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาและ ความรู้ครั้งใหญ่และเป็นครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์มนุษยชาติและของยุโรป รู้จักและเรียกกันในชื่อ ‘ยุคแสงสว่างทางปัญญา’ (Age of Enlightenment) หรือ ‘lumiere’ ในภาษาฝรั่งเศส

เทพผู้ปกครองสูงสุดหวงห้ามไว้ บทลงโทษของการละเมิดคำสั่งมีขึ้นกับมนุษย์ให้มีชีวิตที่ยากลำบาก จำต้องลงมือทำงานหนัก (ponos/toil/painful work) เพื่อให้ได้มาถึงผลผลิตในการเลี้ยงปากท้อง และเกิดสำนึกในเรื่องการเป็นเจ้าของผลผลิตที่ตนเองได้ลงทุนใช้แรงงานลงไปเกิดขึ้นมาเป็นครั้งแรก ที่ต่อมาพัฒนาไปสู่การเก็บสะสมในฐานะทรัพย์สินส่วนตัว (private property) เกิดขึ้นตามมาพร้อมกับความขัดแย้ง การต่อสู้ในการแย่งชิงเพื่อสะสมทรัพย์สินส่วนตัว ซึ่งจะได้กล่าววิเคราะห์อย่างละเอียดต่อไป นับเป็นสภาวะที่มีความแตกต่างไปจากช่วงก่อนหน้าที่มนุษย์จะได้รับไฟมา เป็นชีวิตที่ดำเนินไปอย่างสุขสบาย ไม่ต้องใช้แรงกายทำงานหนักเพื่อให้ได้มาถึงผลผลิต มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ผลิตอาหารมาเลี้ยงปากท้อง ดังนั้นการขโมยไฟจึงเป็นที่มาของการแก้แค้นการละเมิดไม่เชื่อฟังอำนาจและคำสั่งของเทพซุส และลงทัณฑ์มนุษย์จากเทพผู้ปกครองสูงสุดหรือเทพบิดรซุส (divine retribution)

ประเด็น ‘การเชื่อฟัง’ (obedience) คำสั่งของผู้ปกครอง เป็นสิ่งที่มีความเชื่อมโยงกับอำนาจในเรื่องของ ‘เทวยุติธรรม’ (divine justice)²² ของเทพผู้ปกครองหรือซุส ไม่ปฏิบัติตามบัญชาของเทพบิดรซุส การไม่เชื่อฟัง การแสดงออกถึงการท้าทายและกบฏต่ออำนาจและคำสั่งของเทพซุส มีความหมายถึงการรับรู้ถึงข้อจำกัดของความเป็นมนุษย์ ไม่ลงมือทำอะไรที่ห้ามเกรมิ มีพฤติกรรมที่ออกนอกกลุ่มนอกลู่นอกทาง ไม่สนใจกับกฎระเบียบใด ๆ ทำอะไรในแบบที่เกินกำลังความสามารถและความรับผิดชอบของตนเอง เป็นสิ่งที่ชาวกรีกเรียกว่าความหยิ่งโสโอหัง ‘excessive pride’ หรือ ‘hubris’ บุคคลผู้ที่ยิ่งยโสโอหังนอกจากจะสร้างความเสียหายแก่ตนเองแล้ว ยังส่งผลเสียหายต่อบุคคลอื่นและสังคม เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้ฝ่าฝืนคือ ‘การล้างแค้น’ (divine vengeance) ติดตามมาด้วย ‘การถูกลงโทษทัณฑ์’ (divine punishment) ดังกรณีตัวอย่างการขโมยไฟมาให้มนุษย์ของเทพโพรมีธีอัส โดนทรมานด้วยการถูกจับขังตรึงร่างกายไว้กับหน้าผาแล้วให้นกอินทรีมาจิกกินตับ

²² มีรายละเอียดของเนื้อหาอยู่ในบทที่ 6

ภาพวาดบนภาชนะหรือโอของชาวกรีกโบราณ บรรยายถึงชะตากรรมของเทพโพรมีธีอุสถูกเทพซุส ลงทัณฑ์ด้วยการจับมัดล่ามตรึงไว้บนหน้าผา โดยมีนกอินทรีคอยบินมาจิกกินตับ ในเวลากลางคืน ส่วนกลางวันแผลก็จะกลับหายเป็นปกติ แสดงถึงการลงทัณฑ์ที่ต้องการให้เกิดความทรมานเจ็บปวดไปชั่วนิรันดร์ มีความคล้ายคลึงกับการลงโทษด้วยวิธี ‘การตรึงกางเขน’ (crucifixion) ที่รู้จักกันเป็นอย่างดีทั้งอาณาจักรเปอร์เซียและโรมัน